

Kurzus kódja(i): BBN-FLM-211.01
BMA-FLMD-121.01
ETN-221.02

Kurzus címe: KLASSZIKUS FILMELMÉLETEK

Tanár neve: Margitházi Beja egy. adj.

Kurzus időpontja, helye: Kedd 13 30- 15 00, 34-es terem

Vetítések időpontja, helye: –

Kurzus típusa: Előadás

Kurzus leírása: A félév előadásai a klasszikus (vagyis főként az 1960-as éveket megelőző) filmelmélet két meghatározó tendenciáját, a realista és a formalista elgondolásokat tekintik át. Ennek keretében egyaránt bemutatásra kerülnek meghatározó filmalkotói csoportok teoretikus elgondolásai (pl. a klasszikus avantgárd filmkészítők filmelméletei, az orosz montázssteória), valamint a formalista és realista irányzat meghatározó teoretikusainak (pl. Rudolf Arnheim, Balázs Béla, André Bazin, Siegfried Kracauer, Jean Mitry) legfontosabb gondolatai.

Kurzus teljesítésének követelményei:

- 1. Félévközi ZH megírása:** a ZH-ra félév közepén, előre meghatározott időpontban kerül sor, az addig elhangzó előadások és a kijelölt szakirodalom alapján. A ZH **beugrónak** számít a vizsgára, az elérhető pontszám legalább **50%-ának** teljesítése nélkül a tárgyból a vizsgaidőszakban csak **utóvizsga** tehető. (A megfelelt/nem felelt meg értékelésű ZH-eredmény nem számít be a vizsgajegybe.)
- 2. Írásbeli vizsga a vizsgaidőszakban.** A félévet írásbeli vizsga zárja, melynek során az órán elhangzott előadások anyagának elsajátításáról és a témakörökhöz kapcsolódó forrásszövegek ismeretéről kell számot adni.

Vetített filmek: –

Kötelező / ajánlott irodalom: **A félév témakörei és a hozzájuk kapcsolódó kötelező olvasmányok:**

1. A mozgókép elmélete a kezdetektől az első filmelméleti munkákig

A sajtóság természetrajza – források. *Filmspirál* 2 (II. évf. 1996/1.) pp. 1–66.
Lukács György: A film poétikája. In: Lukács: *Ifjúkori művek*. Budapest: Magvető, 1977. pp. 594–600.

2. Korai francia filmelmélet (az impresszionisták és a „tisztá film”)

A sajtóság természetrajza. *Filmspirál* 2 (II. évf. 1996/1. szám) pp. 1–66.
[Különösen: Moussinac: A film ritmusa, Delluc: A film művészete, Fotogénia.]
A sajtóság természetrajza – források. *Filmspirál* 3 (II. évf. 1996/3. szám) pp. 73–98. [Különösen: Jean Epstein: Néhány szó a fotogéniáról; Germaine Dulac: A valódi mozgófénykép.]

Canudo, Ricciotto: Álomgyár. *Filmspirál* 15–16 (IV. évf. 1998/5–6. szám)

3. Avantgárd filmelméletek (absztrakt film, futurizmus, szürrealizmus, dada)

A futurista film kiáltványa. *Metropolis* (1997 tél – 1998 tavasz) pp. 10–12.
Hans Richter: A dada és a film. *Metropolis* (2000/3.) pp. 44–46.
Horak, Jan-Christopher: Hans Richter koncepciója a filmművelésről. *Filmspirál* 6 (III. évf. 1997/1. szám) pp. 50–57.
Moholy-Nagy László: Az új film problémái. In: uő.: *A festéktől a fényig*. Bukarest: Kriterion, 1979. pp. 61–75. [A szöveg bővebb/más változata: Moholy-Nagy László: *Látás mozgásban*. Budapest: Műcsarnok–Intermédia, 1996. *Mozgó képek* című fejezet. pp. 271–284.]
Eggeling, Viking: Elvi fejtegetések a mozgóművészetről. In: Peternák Miklós (szerk.): *F.I.L.M. A magyar avant-garde film története és dokumentumai*. Budapest: Képzőművészeti Kiadó, 1991. pp. 62–65.
Bandi, Nicolas: Viking Eggeling „Diagonális szimfóniája”. In: Peternák Miklós (szerk.): *F.I.L.M. A magyar avant-garde film története és dokumentumai*. Budapest: Képzőművészeti Kiadó, 1991. pp. 66–74.

4. Az orosz formalisták és az orosz montázselmélet (Kulesov, Pudovkin)

Kulesov, Lev: A montázs mint a filmművészet alapja. In: Kulesov:

Filmművészet és filmrendezés. Budapest: Gondolat, 1985. pp. 86–98.
Pudovkin, Vszevolod: A montázs. In: Pudovkin: *A filmrendező és a filmszínész művészete.* Budapest: Gondolat, 1965. pp. 86–102.
Eichenbaum, Borisz: A „formális módszer” elmélete. In: Bókay Antal–Vilcsek Béla (szerk.): *A modern irodalomtudomány kialakulása. Szöveggyűjtemény.* Budapest: Osiris, 1998. pp. 248–267.

5. Az orosz montázselmélet: Vertov és Eisenstein

Vertov, Dziga: A filmszemtől a rádiószemig. In: Vertov: *Cikkek, naplójegyzetek, gondolatok.* Magyar Filmtudományi Intézet, 1973. 132–145.
Eisenstein, Szergej: Montáztípusok. In: Eisenstein: *Forma és tartalom I.* Budapest: Magyar Filmtudományi Intézet, 1964. pp. 111–123.
Eisenstein: A forma materialista megközelítésének kérdéséhez. In: Eisenstein: *Válogatott tanulmányok.* Budapest: Áron Kiadó, 1998. pp. 63–70.
Eisenstein: A filmforma dialektikus megközelítése. In: Eisenstein: *Válogatott tanulmányok.* Budapest: Áron Kiadó, 1998. pp. 115–131.
Eisenstein: Montázs 1938. In: Eisenstein: *Válogatott tanulmányok.* Budapest: Áron Kiadó, 1998. pp. 151–184.

6. Formanyelvi megközelítés: Balázs Béla

Balázs Béla: *Látható ember. A film szelleme.* Budapest: Gondolat, 1984.
Különösen: A közelkép. pp. 52–61. A tárgyak arca. pp. 62–69. Természet és természetesség. pp. 70–88. A képvezetés. pp. 89–100. A vágás. pp. 159–171. (a könyv új kiadása: Budapest: Palatinus, 2005.)

7. Hugo Münsterberg

Münsterberg, Hugo: A film – pszichológiai tanulmány. *Filmspirál* 20 (V. évf. 1999/4. szám) pp. 34–72.; *Filmspirál* 21 (V. évf. 1999/5. szám) pp. 126–137.

8. Formalista filmelméletek: Rudolf Arnheim

Arnheim, Rudolf: *A film mint művészet.* Budapest: Gondolat, 1985. pp. 17–38.

9. Filmelméleti realizmus: André Bazin

Bazin, André: A fénykép ontológiája. pp. 16–23., A filmnyelv fejlődése. pp. 24–43., Tilos a montázs. pp. 48–59. A filmművészeti realizmus és az olasz iskola a felszabadulás után. pp. 369–396. In: Bazin: *Mi a film?* Osiris, 1995.

10. Filmelméleti realizmus: A Frankfurter Iskola és Kracauer

Kracauer, Siegfried: *A film elmélete: a fizikai valóság feltárása I-II.* Budapest: Filmtudományi Intézet, 1964. (Előszó. pp. 7–18., A fizikai lét megragadása. pp. 91–126., Eredendő rokonságok. pp. 127–156.)

Benjamin, Walter: A műalkotás a technikai sokszorosíthatóság korszakában. (Barlay László ford.) In: Benjamin: *Kommentár és prófécia.* Budapest: Gondolat, 1969. pp. 301–334. <http://www.intermedia.c3.hu/mszovgy1/benjamin.htm>

11. Filmológia

Cohen-Séat, Gilbert: A film filozófiájának tételei (Előszó, A kutatás tárgya). In: *Cohen-Séat és a filmológia.* Filmművészeti Könyvtár 67. Budapest: Filmtudományi Intézet, 1983. pp. 59–78.

12. Jean Mitry

Mitry, Jean: *A film esztétikája és pszichológiája.* Filmművészeti Könyvtár 35. Filmtudományi Intézet, 1968. (A kép mint jel. pp. 86–102., Részvétel és azonosulás. pp. 156–170., A montázs pszichológiája. pp. 334–367.)

Ajánlott olvasmányok az egyes témákhoz:

4. Az orosz formalisták és az orosz montázselmélet (Kulesov, Pudovkin)

Bókay Antal – Vilcsek Béla (szerk.): *A modern irodalomtudomány kialakulása. Szöveggyűjtemény.* Budapest: Osiris, 1998. Az orosz formalizmus. pp. 213–319.
Bókay Antal: *Irodalomtudomány a modern és a posztmodern korban.* Budapest: Osiris, 1997. Az orosz formalizmus. pp. 156–172.

5. Az orosz montázselmélet: Vertov és Eisenstein

Dziga Vertov: Kinokok. Fordulat. In: Vertov: *Cikkek, naplójegyzetek, gondolatok.* Budapest: MFIFA, 1973. pp. 18–34.

Bárdos Judit: Eisenstein – művészet és elmélet. In: Eisenstein: *Válogatott tanulmányok.* Budapest: Áron Kiadó, 1998. pp. 7–31.

Nánay Bence – Vasák Benedek: Túl a montázon. *Metropolis* (1998 ősz) pp. 6–11.
Bárdos Judit: Az attrakciók montázsától az intellektuális film elméletéig. *Metropolis* (1998 ősz) pp. 64–76.

6. Formanyelvi megközelítés: Balázs Béla

Fehér Ferenc: Balázs Béla. Filmkultúra 5 (1969) no. 3. pp. 75–79.
Musil, Robert: Balázs Béla. Filmkultúra 5 (1969) no. 3. pp. 80–84.
Karcsei Kulcsár István (szerk.): Az útkereső Balázs Béla. MFI–Múzsák, 1984.

9. Filmelméleti realizmus: André Bazin

Bazin, André: A francia Renoir. pp. 227-254. és A neorealizmus esztétikája. pp. 369-464. In: Bazin: Mi a film? Budapest: Osiris, 1995.

10. Filmelméleti realizmus: A Frankfurti Iskola és Kracauer:

Auerbach, Erich: Mímézis. A valóságábrázolás az európai irodalomban. Gondolat, 1985.

11. Filmológia:

Gawrak, Z. C.: A filmológia születése és története. pp. 5–58. In: Cohen-Séat és a filmológia. Filmművészeti Könyvtár 67. Budapest: Filmtudományi Intézet, 1983.

Ajánlott összefoglaló művek:

Francesco Casetti: *Filmelméletek 1945–1990*. Budapest: Osiris, 1998.

Dudley J. Andrew: *The Major Film Theories. An Introduction*. London–Oxford–New York: Oxford University Press, 1976.

John Hill – Pamela Church Gibson (eds.): *Oxford Guide to Film Studies*. Oxford–New York: Oxford University Press, 1998.

Robert Stam: *Film Theory: An Introduction*. Oxford: Blackwell, 2000.

Aitken, Ian: *European Film Theory and Cinema*. Edinburgh UP, 2001.

Carroll, Noël. *Philosophical Problems of Classical Film Theory*. Princeton: Princeton UP, 1988.

Tredell, Nicholas, ed. *Cinemas of the Mind: A Critical History of Film Theory*. Cambridge: Icon Books, 2002.
